

Simit Ekonomisi: 21. Yüzyıl İktisatçısı Gibi Düşünmenin Yedi Yolu¹

Doughnut Economics: Seven Ways to Think Like a 21st-Century Economist

Kürşad ATALAY²

Öz

Kate Raworth, “Simit Ekonomisi: 21. Yüzyıl İktisatçısı Gibi Düşünmenin Yedi Yolu” kitabıyla iktisatın yaşaması gereken değişimin nasıl olması gerektiğini incelemektedir. Önerdiği simit ekonomisi modeli, ekolojik tavan ve toplumsal tabanın içinde güvenli ve adil bir yaşamı tanımlamaktadır. İktisadi olarak büyüme gerçekleşmeden de gelişmenin yollarını arayacağımız bir gelecekte, Raworth'un öne sürdüğü noktalar oldukça yerindedir. Raworth'un öne sürdüğü yedi düşünme yolu: (1) hedefi değiştir, (2) büyük resmi gör, (3) insan doğasını geliştir, (4) sistemleri kavra, (5) bölüştürmek için tasarla, (6) yenilemek için yarat, (7) büyüme konusunda agnostik ol konularından oluşmaktadır. Bu yedi aksiyonun her birinde, var olana eleştiri ve değişimin izleri bulunabilir. Kitabın önerdiği simit ekonomisi modeli ve düşünme yolları yerinde tespitlere dayansa da bütünsel bir bilimin geliştirilmesi için başlangıç noktası olarak görülmesi daha doğrudur. Keynes'in de söylediği gibi “yeni fikirleri yakalamaktan daha zor olan şey, beynimizin tüm köşelerini kaplamış olan eski fikirlerden kurtulmaktır.” Bu bakımdan Raworth'un en önemli katkısı, iktisat bağlamında eski fikirlerin sorgulanması üzerinedir. Zira iktisat politikalarının gezegen ve insanlık için gerçekçi çözümlere yönelmesi, iktisatçıların bu değişimi yakalamasına bağlıdır.

Jel Kodları: P16, P21, O15, Q50

Anahtar Kelimeler: İktisat, Ekoloji, Simit Ekonomisi, Değişim, Gezegen

Abstract

Kate Raworth examines the evolution of economics in her book “Doughnut Economics: Seven Ways to Think Like a 21st-Century Economist”. The doughnut economy model describes a safe and fair life within the ecological boundary and social base. Raworth's views are critical to a future where improvement is more important than growth. Raworth's seven ways of thinking are: (1) change the goal, (2) see the big picture, (3) nurture human nature, (4) get savvy with systems, (5) design to distribute, (6) create to regenerate, (7) be agnostic about growth. In each of these seven actions, traces of criticism and change can be found. The bagel economy model and ways of thinking suggested by the book are important. However, these models and suggestions can be seen as the starting point for the development of a holistic science. As Keynes said, “The harder thing than catching new ideas is getting rid of the old ideas that take over our brains.” In this respect, Raworth's most important contribution was to question old ideas and rethink economics. Because economic policies should seek realistic solutions for the planet and humanity. This depends on the economists who need to catch the change.

Jel Codes: P16, P21, O15, Q50

Keywords: Economics, ecology, doughnut economics, change, planet

¹ Raworth, Kate (2019). Simit Ekonomisi: 21. Yüzyıl İktisatçısı Gibi Düşünmenin Yedi Yolu (Çev.) A. Emre Pilgir. İstanbul: Tellekt Yayınevi.

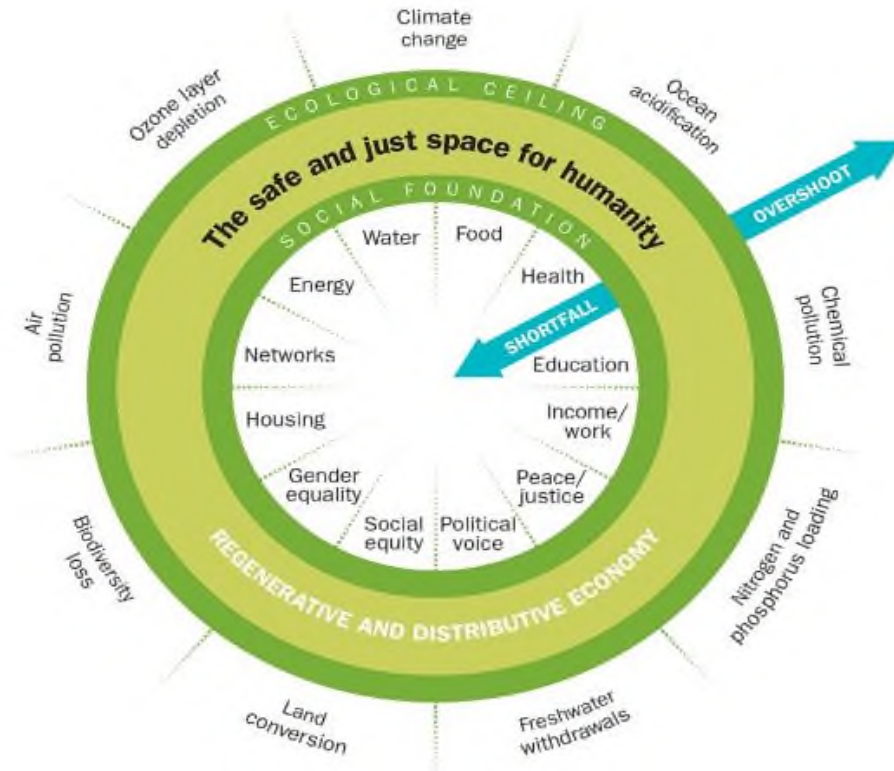
² Araştırma Görevlisi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın İktisat Fakültesi, Ekonomi ve Finans Bölümü, kursad.atalay@adu.du.tr, ORCID: 0000-0002-8333-3227

1. İktisatı Yeniden Düşünmek: Değişim ve Gelişim

Antik Yunan’da Ksenefon “*bir hane kaynaklarını nasıl en iyi idare edebilir*” sorusu üzerine düşünürken, iki bin yıl sonra Adam Smith bu soruyu ulus-devletler üzerine taşıyarak neden bazı uluslar geri kalırken bazılarının zenginleştiğini sorgulamıştır. Adam Smith’den sonra, neredeyse 250 yıldır, halen ulus-devletlerin zenginliği üzerine tartışılmaktadır (Raworth, 2019: 74). Ancak Ksenefon-Adam Smith-21. yüzyıl şeklinde bir zaman çizelgesi oluşturulduğunda değişimin, gelişime hazır bir süreçte olduğu görülmektedir. Gezegenimizin içindeki her şeyin birbiriyle bağlantısının en yüksek seviyeye çıktığı bu yüzyılda, iktisat biliminin sorularının değişme zamanı da gelmiştir. İnsanlığın gelişiminin daha güvenli bir şekilde sürdürülebilmesi bu değişime bağlıdır.

Kate Raworth, “Simit Ekonomisi: 21. Yüzyıl İktisatçısı Gibi Düşünmenin Yedi Yolu” kitabı ile iktisatın yaşaması gereken değişimin nasıl olması gerektiğini incelemektedir. Raworth, değişim ve gelişimin sağlanması için güvenli bir alan önermektedir: simidin halkaları.

Şekil 1. Simit Ekonomisi Modeli

Kaynak: (Raworth, 2019: 62)

Simide benzer şekildeki bu görsel, ekolojik tavan ve toplumsal tabanın içinde güvenli ve adil bir yaşamı anlatmaktadır. İlk olarak simidin toplumsal tabanına bakalım. Bu alan Raworth'un ifadesiyle "*kimsenin mahrum bırakılmaması gereken temel ihtiyaçlar*"dan oluşmaktadır. Bu ihtiyaçlar şunlardır: Temiz su, yeterli gıda, asgari gelir, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim, iş, barınma, bilgi ve toplumsal destek ağlarına erişim. Bunların toplumsal eşitlik, cinsiyet eşitliği, politik katılım, adalet ve barışla gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır (Raworth, 2019: 63).

Yaşadığımız gezegen, doğru bir şekilde kullanılması önkoşuluyla birçok yenilenebilir kaynak barındırmaktadır. Ancak bununla beraber bu kaynakların yer aldığı gezegenin bazı sınırları bulunmaktadır. İnsanlık olarak, eylemlerimiz sonucu bu sınırlar aşmakta ve ekolojik tahribatın sonuçları somut biçimde görülmektedir. Bu sonuçların nasıl oluştuğuna geçmeden ekolojik tavanı oluşturan dokuz küresel sınıra bakmakta fayda vardır.

Johan Rockström ve Will Steffen, 2009 yılında başlattıkları çalışmalarla; Antroposen dönemindeki insanın etkilerinden Holosen dönemindeki istikrarlı iklim, bol miktarda tatlı su, büyüyen biyoçeşitlilik ve sağlıklı okyanuslara dönülebilmesi için dokuz süreç ve aşılması gereken sınır belirlemiştirler.³ Bu dokuz gezegensel sınır, simidin ekolojik tavanını oluşturan; iklim değişikliği, temiz su kullanımı, azot ve fosfor döngüsü, okyanusların asitlenmesi, kimyasal kirlilik, toprağın değişimi, ozon tabakasının incelmeye, biyoçeşitliliğin kaybolması, hava kirliliği konularından oluşturmaktadır. Şimdiye kadar bu sınırlardan en az dördü ihlal edilmiştir (Raworth, 2019: 66). Peki bu sürece nasıl gelindi ve bu sürece gelinmesinde iktisatın rolü var mıydı?

İktisat bilimi, ortaya çıkışı, gelişimi ve evrildiği yer itibariyle politik ve toplumsal meselelerle beraber ilerlemektedir. Bu bakımdan iktisatın gelişiminde kapitalizmin oynadığı rol yadsınmayacak kadar fazladır. Raworth'un sayfa 115'te görselleştirdiği rasyonel ekonomik insan da kapitalizmin arzuladığı tüketiciyi, bir diğer deyişle piyasa toplumun içindeki bizleri temsil etmektedir.

³ Gezegensel sınırlar kavramı, insanlığın gelecek nesiller için gelişmeye ve gelişmeye devam edebileceği dokuz gezegensel sınır kümesi sunar. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. (<https://www.stockholmresilience.org/research/planetary-boundaries.html>)

Şekil 2. Temsili Birey

Kaynak: (Raworth, 2019: 115, 147).

Ortaya atılan bu model, gerek davranışsal iktisat alanında yapılan çalışmalarla gerekse tarihsel ve sosyolojik gözlem ve araştırmalarla tutarlı olmayan bir temsildir. Ancak bu temsil, gerçeği manipüle etmektedir. Raworth'un ifadesiyle "yaşam sanatı taklit eder" veya model ideale dönüşür ve yurttaş kavramının yerini tüketicinin aldığı bir süreç ortaya çıkar. Bunun sonucunda, W.W. Rostow'un ortaya attığı beş aşamalı büyüme aşamasındaki beşinci aşama olan "kitlese tüketim çağı", gezegenin sınırlarını aşarken diğer yandan da toplumsal eşitliği yerle bir etmektedir (Raworth, 2019: 115, 119).

İnsanlığın antroposen dönemle birlikte doğa üzerindeki artan tahakkümü; özellikle neoliberal politikalarla birlikte artan eşitsizlikler ve bölüşüm problemleri simidin iç ve dış halkalarını aşındırmaktadır. Raworth'un kitaptaki temel önermesi ve en önemli katkısı da bu konudur. Neden sürekli büyümek zorundayız? Bu soru, adeta kitabın arka planında devamlı olarak sorulur. Ekolojik tavanı ve toplumsal tabanı aşındıran temel güdü, büyümedir. Raworth bu noktada Rostow'un beş aşamalı büyüme modelindeki beşinci aşamanın üstünü çizip onun yerine iki aşama önermektedir: "İnişe hazırlanma" ve "Varış" (2019: 290).

Simit Ekonomisi kitabı, bizi bu güvenli alana sokacak politikaların "iktisatçı" kısmıyla daha fazla ilgilenmektedir. Ana akım iktisadın yoğun bir şekilde eleştirildiği ve paradigma değişimi yaşayan iktisat bilimi için kitabın bu anlamda bir rehber niteliği bulunmaktadır. Özellikle simit ekonomisi modelini oluşturan görselin 21. Yüzyılın pusulası görevi görmesi beklenmektedir. Bu bakımdan görselin bir gücü olduğu düşünülmektedir. Nitekim "sözcüklerden önce görme gelir, çocuk konuşmadan önce bir şeye bakar ve fark eder." (Toffler, 1970: 374-375).

21. yüzyılın iktisatçısının da bu çerçevede yeni görsellere ihtiyacı vardır. İktisatta görseller ve imgeler tarihte çokça kullanılmıştır. Örneğin; 1871 yılında W.S. Jevons'un, Newton'un cisimlerin hareket kanunlarını çizmek için kullandığı diyagramdan faydalanarak çizdiği "talep kanunu" görseli, iktisatçıların üniversite birinci sınıfta karşılaştığı veya maruz kaldığı grafiklerden biridir. Raworth bu bakımdan kitapta iktisata dair yeni görseller önermektedir (2019: 62, 147, 194, 273). İktisatın bu ve bunun gibi yeni görsellere ve grafiklere ihtiyacı vardır.

İktisatın ihtiyacı olduğu bir diğer önemli konu da etik ilkelere. Bilimsel gelişmenin ve toplumların geçmişten bugüne gelen vaziyeti ve bugünden gelecek için projeksiyonu bazı temel etik problemlerin varlığını göstermektedir. Bu etik problemler Sokrates'den bu yana bilinen, anlatılan, yazılan ve çözüm yolları aranan problemlerdir. Yaşadığımız dönemin mevcut etik koşullarının, en azından dünyanın bir kısmı için, geçmiş dönemlere nazaran daha iyi bir konumda olduğu söylenebilir de bu konu tartışmaya açıktır. Sanayi Devrimi'nden itibaren ekonomik gelişmenin toplumsal ilişkilerde merkezi konuma gelmeye başlamasıyla etik sorunların daha çok iktisadi temelli olduğu görülmüştür. Aç kalma korkusunun insanlar dâhil tüm canlılar için ortak bir güdü olması, iktisadi meseleleri de bu alana yönlendirdiği söylenebilir.

Günümüzde giderek yüksek sesle dile getirilen ve küresel bir konsensus oluşturulmaya çalışılan bir diğer etik sorun ise "doğa"dır. Çok eski çağlardan beri bilimin amaçları, doğanın düzenini ve onunla uyum içinde yaşamayı öğrenmek olmuştur. Bir ekolojik düşüncenin hakim olduğu söylenebilir. Ancak daha sonra modern bilimle birlikte, özellikle F.Bacon'dan beri, bilimin amacı; bilgiyi doğaya egemen olma gayesiyle kullanmak olmuştur. Organik, canlı ve manevi bir evren kavramı 16 ve 17. yüzyıllarda yerini mekanik bir evren anlayışına bırakmıştır. Bu değişim fizik ve astronomide Kopernik, Bacon ve Newton'un başarılarıyla birlikte zirveye ulaşmıştır (Can, 2009: 103-104).

Gelişen mekanistik evren anlayışının temelinde yer alan Bacon, Descartes ve Newton'un düşünceleri sadece doğa bilimlerine yön vermemiş aynı zamanda sosyal bilimlerde de çok büyük bir etkiye sebep olmuştur (Can, 2009: 111). Etkisi devam eden bu paradigma, günümüzde toplumsal olayların açıklanmasında veya getirilen politika önerilerinde kendini

göstermektedir. Öyle ki, bu felsefi ve etik zemin, iktisat biliminin yanlış öğretilerine ve daha sonra kapitalist piyasaların doğayı hoyratça sömürmesine de zemin hazırlamıştır.

İktisat-etik ilişkisinde önemli çalışmaları bulunan Amartya Sen, ekonominin etiğe daha açık bir şekilde dikkat ederek zenginleşebileceğini ve modern etik araştırmalarının da ekonomilerle daha yakın bir ilişkiden yararlanabileceğini savunmaktadır. Amaç, ekonomik ilişkilerin verimli bir şekilde çalışılabileceği ve tanımlama, tahmin ve politika için kullanılacak şekilde insan davranışını anlamak, açıklamak ve tahmin etmek olmalıdır (Sen, 1987). Bir diğer deyişle, fayda maksimizasyonuna odaklanmak yerine daha geniş bir ahlaki çerçeveyi göz önünde bulundurmak; insan davranışının daha zengin bir şekilde anlaşılmasına ve bütüncül politika kararlarına ortam hazırlayacaktır.

Raworth bu çerçevede 21. yüzyıl iktisatçısının göz önünde tutacağı dört etik ilke ortaya koymuştur (2019: 180):

- (1) İnsanın refahına hizmet edecek şekilde hareket etmek
- (2) Toplulukların özerkliğine saygı duymak
- (3) Politikaların belirlenmesinde tedbirli olmak
- (4) Alternatif ekonomik modelleri dikate alıp tevazu içinde çalışmak

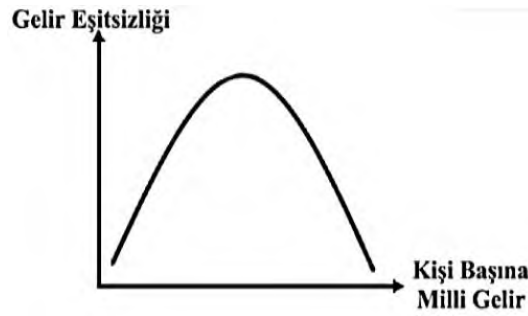
Küresel ekonomi, mevcut dinamikleri ve piyasa odaklı anlayışıyla devam ettiği takdirde gerçek anlamda bir çöküşle karşı karşıya kalabilir. Bu çöküşün önlenmesi için politik ekonominin etik meseleleri tekrar tartışılmalıdır. Simit modeli, bir taban ve tavan arasındaki alanda insanlığı sınırlandırırken bu alanda gelişip ilerlemek için de yeni yaratıcı fikirlere ihtiyaç duymaktadır. Bu bakımdan bilgiyi kullanma amacı ve bilimsel çabanın, bu güvenli alanın içinde kalma arayışına yönelmesi gerekmektedir.

2. Kuznets'in Yanılgısı ve Yeni Bir Kavrayış Çabası

Yirminci yüzyılın sonuna hakim olmuş ekonomik anlayış; “acı yoksa kazanç da yok” anlayışıdır. Tercümesi kısaca; herkesin daha zengin ve adil bir topluma ulaşması için ilk başlarda yüksek eşitsizliklere katlanmak gerektiğidir. Kuznets, 1955 yılında ABD, İngiltere ve Almanya'nın gelir düzeylerinin uzun vadeli eğilimin incelediği çalışmasında bu üç ülkedeki vergilendirme öncesindeki gelir eşitsizliğinin 1920'lerden beri azalmakta olduğunu fark

etmiştir (Raworth, 2019: 186). Bu çalışma daha sonra, eksenlerde kişi başı gelir ve eşitsizliğin yer aldığı meşhur ters U eğrisi ile iktisadi düşünce içinde yer almıştır. Kuznets, yaptığı çalışmanın sınırlı yapısını kendi ifade etse de özellikle kapitalizmin suni başarı hikayelerinin bir simgesi olmaktan kurtulamamıştır. Öyle ki, Kuznets'in çalışmasını gerçekleştirdiği zaman dilimi ve bulgularda şüphesiz Birinci Dünya Savaşı'nın etkisi de bulunmaktadır.

Şekil 3. Kuznets Eğrisi⁴

Kaynak: (Raworth, 2019: 188).

Nitekim sonraki yıllarda yapılan çalışmalar, Kuznets'in ters U eğrisini yanlışlıkla da “*daha zengin ve adil toplum için daha fazla büyüme anlayışı*” neoliberal politikaların düşünce dünyasının içine çoktan sızmıştır. Buradan hareketle eşitsizlik artışının, ülkelerin ilerlemesinde katlanılacak zorunlu bir aşama değil politik bir tercih olduğu sonucuna varılabilir. Ancak toplumda artan eşitsizliklerin sonuçları sadece yoksullukla da sınırlı değildir. Eşitsizlik artışı, tüm toplumun iktisadi ve sosyal dokusuna zarar verdiği gibi ekolojik tahribatları da beraberinde getirmektedir. Holland vd. (2009)'nin 50 ülke üzerinde yaptıkları çalışmada; bir ülkede eşitsizlik arttıkça topraklarındaki biyoçeşitliliğin risk altına girme ihtimalinin de eşit derecede arttığı sonucunu bulmuşlardır (Raworth, 2019: 184-191). Burada şöyle bir soru sorulabilir. Eğer eşitsizliği çözmek, simidin güvenli alanına girmek için hayati bir önem taşıyorsa iktisat kuramları bu konuda neler söyleyebilir?

Simit Ekonomisi kitabının bu konuda radikal bir önerisi bulunmaktadır; özellikle teşhis anlamında, zira uygulamasını bu yüzyılın yeni iktisatçılarına bırakmaktadır. Raworth, geliri yeniden bölüştüren politikalara değinmekte ve bu politikaların faydaları olsa da eşitsizlikleri kökten bitirecek etkiye sahip olmadığını vurgulamaktadır. Çünkü bu politikalar onu yaratan

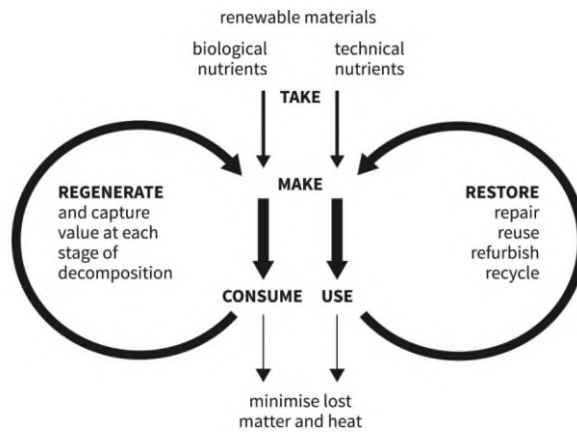
⁴ Ülkeler zenginleştikçe, eşitsizliğin eninde sonunda düşmeden önce artması gerektiğini öne süren Kuznets Eğrisi.

zenginliğin değil gelirin yeniden bölüşümüne odaklanmıştır. Dolayısıyla geliri yeniden bölüştürmenin ötesinde, iktisatçıların odağının, zenginliğin kaynaklarının yeniden bölüşümü meselesine kaymaları önemlidir. Raworth, zenginliğin mülkiyetinin demokratikleştirilmesi, bir diğer deyişle zenginliğin altında yatan dinamiklerin dönüştürülmesi için beş fırsatın ön plana çıktığını öne sürer. Bunlar: (1) toprak, (2) para, (3) teşebbüsler, (4) teknoloji, (5) bilgi başlıklarında yaşanması gereken değişimleri kapsamaktadır (2019: 196-217).

Gelişen-değişen teknolojiyi ve dijital devrimi nasıl kullanacağı insanların elindedir. Ancak daha adil ve güvenli bir toplum yaratılması için bu beş alanda bölüşümcü tasarımlara ihtiyaç vardır. Bununla beraber, madalyonun diğer yüzünde ekolojik sorunlar beklemektedir. Raworth'a göre ekolojik tahribat, ülkelerin zengin olduktan sonra erteleyebilecekleri lüks bir kaygı unsuru değildir. Büyümenin kirliliği ortadan kaldırmasını beklemek yerine yenileyici olacak şekilde tasarlanmış ekonomilerin yaratılması daha ideal bir çözüm olarak gözükmektedir. Burada "bölüşümcü tasarımlar"ın yanına "yenileyici tasarımlar" eklenebilir (2019: 228).

Raworth bu aşamada döngüsellığı vurgulamaktadır. Aşağıda yer alan görsel buna bir örnektir. Tüketim ekonomisinin al-yap-kullan-at şemasının yerine, biyolojik ve teknik unsurlarla yenileyici mekanizmalar kullanılarak bir döngüsellik amaçlanmaktadır. Bu noktada yenilenebilir enerjilere, geri dönüşüme ve yenileyici tasarımlara ihtiyaç vardır. Bu istikamette yol alınması ve bu ilkelerin tüm sektörlere uygulanması sonucu 20. yüzyılın endüstriyel atıkları 21. yüzyılın imalat kaynaklarına dönüşebilir (2019: 244).

Şekil 4. Kelebek Ekonomisi

Kaynak: (Raworth, 2019: s.242)

Daha da ileri giderek, fabrika ve endüstrilerin dönüşümü kentlere uygulanabilir. Bu konuda Janine Benyus'un, canlı dünya ile iç içe geçmiş insan yerleşimleri yaratma planları ve uygulamaları bulunmaktadır:

Sürecin ilk adımını, bir kentin yerelindeki ekosistemi (yakınlardaki ormanlar, sulak araziler veya bozkırları) gözlemleyerek ve ne oranda güneş enerjisinden yararlandığını, karbon ayırdığını, yağmur suyu depoladığını, toprağı beslediğini, havayı temizlediğini ve diğer faktörleri kaydederek atmaktadır. Bu ölçümler daha sonra bahsi geçen yeni cömert kentin standartlarına dönüştürülür. Ardından mimar ve kent plancılarının önüne, "yamaçlarındaki yaban hayat kadar cömert" binalar ve ortamlar yaratmaları için birer hedef ya da esin kaynağı olarak konur. Üzerinde gıda yetiştirilen, güneş enerjisinin toplandığı ve yaban hayata kucak açmış çatılar. Fırtınada yağın suları çeken ve bu suları yavaş yavaş aküferlere boşaltan kaldırımlar. Karbondioksiti ayırıp havayı temizleyen, kendi atık suyunu işleyen ve lağım sularını besleyici niteliği yüksek toprağı dönüştüren binalar. Hepsi yaban hayatının koridorları ve kent mimarisıyla ilmek ilmek örülmüş altyapısal ağın içinde birbirine bağlanır. Bu tasarım olanakları tahripkâr değil, yenileyici sorularla ortaya çıkar (Raworth, 2019: 245).

Bu şekilde yenileyici tasarlanan kentlerin aynı zamanda dağıtıcı özelliği olursa yukarıdaki keleşbeğı andıran şekil gerçeğe dönüşebilir. Nitekim Benyus'un tasarladığı biçimde bir kent henüz uygulamaya geçmese de bu ilkeleri pratiğe geçirmeyi hedefleyen girişimler ve projeler vardır (Raworth, 2019: 246).

Janine Benyus'un başlattığı biyomimikri⁵ hareketinde olduğu gibi "doğa" bir model, bir akıl hocası olarak görülmelidir. Bu, aşağıdan yukarıya tüm kurumlar için hayal edilebilir. Ancak doğayı taklit etmeden önce doğa kavrayışının tekrar ele alınması gerekmektedir. İnsan-doğa ilişkisinin bozulan uyumu, bilimsel paradigma içinde yeniden onarılmayı beklemektedir. Bu kitaptan hareketle, iktisadi düşüncenin doğa kavrayışını sorgulamak ve rasyonel birey anlayışından başlamak üzere yeni kavramlar geliştirilmesi gerekir. Yeni bir doğa kavrayışının uygulanmasında şüphesiz piyasaların, müştereklerin ve devletin rolü çok önemlidir. Ancak hepsinden önce 21. yüzyıl iktisatçısının bu kavrayışı benimsemesi gereklidir.

3. Sonuç ve Değerlendirme

Entropi kuralına göre kendi haline, oluruna bırakılan her şey dağılmaktadır. Evrende her şey bir düzenden düzensizliğe gitmektedir. Piyasaların kendi kendine bırakıldığında dengeyi bulacağı görüşü tekrar tekrar yanlışlanmıştır. Sadece piyasalarda değil, herhangi bir alanda

⁵ Biyomimikri, doğadaki varlıkların taklit edilerek yeni tasarımlara ilham kaynağı olması anlamına gelir.

rekabetin tekele dönüşmemesi mümkün müdür? Burada yine doğaya bakıldığında “doğal seleksiyon” kuralı karşımıza çıkar. Güçlü olanın ayakta kaldığı bir iktisadi sistem tasarlamak yerine zayıfı koruyan ve toplumsal dengeyi gözeten bir sistem tasarlamak, insanlığı simidin güvenli alanına götürebilir. N.G. Roegen’e göre entropi yasası, doğadaki diğer yasalar içinde en fazla iktisadi olandır. İktisadi süreç, diğer herhangi bir yaşam süreci gibi geri döndürülemezdir. Bunun sonucu sadece mekanik terimlerle açıklanamamaktadır. İktisatçılar termodinamikteki entropi yasası gibi, değer yaratan girdiler (düşük entropi) ve değeri olmayan çıktılar (yüksek entropi) arasındaki nitel ayrımın farkında olmalıdır (Roegen, 1976).

Kate Raworth, Simit Ekonomisi kitabıyla iktisatçıları bu farkındalığa davet etmektedir. Bu daveti yaparken gerçekçi ve eşitlikçi sorular yönelmektedir. Bu sorulardan en önemlisi “*Sonsuz bir ekonomik büyüme mümkün mü?*” sorusudur. Bu soruya klasik iktisadın kurucularından Adam Smith’e atıfta bulunarak cevap verir. “*Adam Smith’e göre her ekonomi er-geç “durağan hal” dediği konuma ulaşacak, her türlü zenginlik nihayetinde toprak, iklim ve şartlarının doğasıyla belirlenecektir.*” (Smith, 1776: 14).

Bilimsel paradigma artık ne bütüne ne de parçalara odaklanmalıdır. Doğanın ve insan beyninin işleyişinde olduğu gibi, bütünü oluşturan parçaların birbiriyle ilişkisine bakılmalıdır. Doğadaki ağlar; dallara ayrılan birkaç büyük hatla başlayıp orta boyutlu hatlara ve küçük çizgilere bölünmektedir. Aynı sinir sisteminin içinde bulunduğu bilgi ağı ilişkisinin organizasyonu gibidir. Yaşam, iç içe geçmiş parça-bütün ilişkilerinin bir aradaki bütünlüğünden oluşmaktadır. Bu bakış açısı yeni bir bilimsel metodolojiyi gündeme getirmektedir: Bağlantısal bütünsellik. Bilim şimdiye kadar hep tümdengelim ve tümevarım yöntemleriyle çalışmıştır. Bağlantısal bütünsellik anlayışı, insanların birbirine bakış açısında bir farklılaşma, yeni bir yaşam anlayışı getirebilir. Simidin güvenli alanında kalabilmek için iktisadın da böyle bir anlayışı benimsemesi artık kaçınılmazdır.

Bireylerden toplumlara ve devletlere kadar her kesimin bir noktada uzlaşması artık şart olmaktadır. Bu model Raworth’un önerdiği Simit Ekonomisi veya alternatif bir model olabilir. Ancak, insanlığın sebep olduğu bu eşitsiz toplum ve sınırları aşmış gezegenin gözetildiği bir model olmalıdır. İnsanlığı bu gidişattan yine ancak kendisi kurtarabilir. Önce, harekete geçmek gerekmektedir.

Kaynakça

- Can, N. 2009. Mekanistik Evren Anlayışı ya da Hakikatin Bilgisinden Fenomenler Bilimine. Kaygı: Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, 0(13), 101-112.
- Gezegensel Sınırlar, erişim: <https://www.stockholmresilience.org/research/planetary-boundaries.html> (erişim tarihi: 07 Temmuz 2022).
- Holland, T.G., Peterson, G.D., ve Gonzalez, A. 2009. A Cross-National Analysis Of How Economic İnequality Predicts Biodiversity Loss. *Conservation Biology*, 23(5), 1304-1313.
- Raworth, K. 2019. Simit Ekonomisi: 21. Yüzyıl İktisatçısı Gibi Düşünmenin Yedi Yolu. Çev. Akın Emre Pilgir, İstanbul: Tellekt Yayınevi.
- Roegen, Nicholas Georgescu. 1976. *Energy and Economic Myths*. Pergamon Press.
- Sen, Amartya. 1987. *On Ethics and Economics*, USA: Blackwell.
- Smith, A. (1776) *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*, Book I, Chapter 9, erişim: <http://geolib.com/smith.adam/won1-09.html> (erişim tarihi 7 Temmuz 2022).
- Toffler, A. 1970. *Future Shock*. Londra: Pan Books.

Etik Beyanı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Politik Ekonomik Kuram Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına aittir.

Ethics Statement: The authors declare that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, Politik Ekonomik Kuram has no responsibility and all responsibility belongs to the authors of the study.